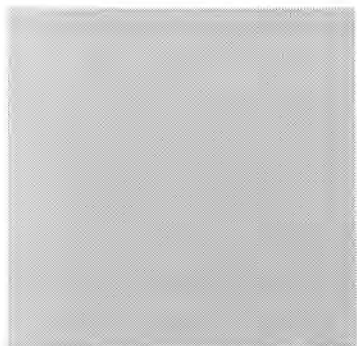

P A T R O N A T
D'ESTUDIS HISTÒRICS
D'OLOT I COMARCA

(Annals 1992 - 1993)

pp. 165 - 198

**Notes de
demografia
olotina
del segle XVIII:
els recomptes
de 1716 - 1720**

Miquel Puig i Reixach

La “**Relació de las personas que componen la vila de Olot**” signada pels regidors de l’Ajuntament el dia 26 de novembre de 1720, que es guarda a l’Arxiu Municipal d’Olot, permet d’introduir nous matisos en l’estudi de la demografia olotina del segle XVIII, una temàtica que no sembla pas massa prioritària en la nostra historiografia local, sovint limitada a traslladar les dades comunes sense una acurada crítica. Cal insistir en el coneixement de la demografia d’aquell segle, perquè té l’interès del fet que les profundes transformacions que visqué Olot es basaren -com no podia ser altrament- en el potencial humà d’aquesta població prepipinenca.

En un anterior article⁽¹⁾ vàrem datar i analitzar el cens de població corresponent al 1716, que aportà la dada inèdita i interessant d’una població olotina que superava els quatre mil habitants. Si ara reprenem el tema és perquè el cens de 1720 vol ser una actualització d’aquell, i el seu estudi complementa el coneixement de la població que hi havia a Olot les primeres dècades del segle XVIII. A la vegada, la conjuminació de les dues relacions

1. Miquel PUIG, **La població d’Olot el 1716**, “Annals del Patronat d’Estudis Històrics d’Olot i Comarca, 1986-1987”, Olot, 1988, pàgs. 145-175. *Novàrem ser massa afortunats al hora de l’edició d’aquest article, perquè aparegué sense que s’hi inclogués el gràfic*

núm. 3 i sense les notes a partir de la 24 i fins a la 35. A més, al gràfic núm. 1 l’escala horitzontal ha d’anar de 0 a 550, i no pas a 150 com hi apareix.

permet de revisar el tractament metodològic que cal donar a aquest tipus de documentació, una problemàtica d'interès general que s'estén molt més enllà del limitat interès del simple àmbit de la historiografia local.

Si podem referir-nos al període 1716-1720 és perquè disposem d'un conjunt de censos de la població olotina d'aquests anys, que eren exigits per les noves autoritats del Principat. La decidida voluntat d'aplicar a Catalunya un nou sistema impositiu, el Cadastre, executat a partir de 1717, només es podia dur endavant si es disposava d'una informació exhaustiva de les persones i dels béns de cadascuna de les poblacions, i aquesta documentació, prèvia a la fiscal, és la que ara ens permet d'acostar-nos a l'Olot d'aquelles primeres dècades del segle XVIII. La col·lecció dels volums pròpiament dits "del cadastre" corresponents al municipi olotí en la seva doble sèrie de "per menor" i de "per major" (segons s'hi detallessin els diversos conceptes pels quals havia de contribuir cada veí, o el pagament efectiu de cadascun dels terços anuals d'aquest impost) són una documentació diferent. Són registres plenament fiscals i, per tant, són una font secundària d'informació sobre la població en contrast amb la font primària que representen aquests censos de població del 1716 al 1720 i que adquireixen, per aquest motiu, un caràcter excepcional. A diferència de la sèrie de llibres del cadastre on figuren només els caps de família, el conjunt de censos de 1716 al 1720 ens proporciona una informació molt més rica, que comprèn també les mullers, els fills i les altres persones que convivia en cada unitat familiar, i en diu les respectives edats.

I. ELS CENSOS DE POBLACIÓ DE 1716 A 1720

1.- Els instruments arxivístics

Els nous municipis borbònics tenien l'ordre d'actualitzar cada any les relacions d'habitants de les viles per tal de tenir el cadastre sempre al dia. Després del primer cens, fet el 1716, així ho reiterava el Dr. Joan Plana, síndic de l'Ajuntament d'Olot a Barcelona, en carta enviada des d'aquesta ciutat el dia 11 d'abril de 1717: **"En quant al quem diu del nou orde del subdelegat en q. demana nova relacio de las personas y edats de la Vila y terme, semblant orde es tambe en las demes parts, y assi en Bar". Y**

esta diligencia se fara tots los anys per la mutacio dels habitants, mort de ells, o augment de nous. Y axis V.M. pora veurer las ultimas relaciones que feren los Jurats y segons ella fer la nova relacio"⁽²⁾.

Els instruments arxivístics que han pervingut fins a nosaltres, tots ells del període 1716 a 1720 i guardats a l'Arxiu Municipal d'Olot, són:

1). 1716. **"Cathalago y aranzel de tots los vehins de la vila y terme de Olot ab individuacio y explicacio de las familias y lo numero de personas que las componen ab lo estat, sexo y edat de cada una"**. És el cens de població sobre el qual vàrem realitzar, com hem dit, un anterior article. De tots els censos d'aquests anys és el més complet i detallat, i resulta el document més important per fixar la població olotina a l'arrencada del segle XVIII, si bé no hi consten els pagesos de les parròquies de les Fonts i del Coll. En endavant ens hi referirem com a "Cens de 1716".

2). 1718. **"Relacio de todas las donas, minyons y miñonas de la vila y terme de Olot ab lo nom y edat de quiscu, la qual ha requirit lo Sr. Francisco Torrent y Ferrer subdelegad de la superintendencia Gl. als consols de la vila de Olot enviarse al Sr. Intendent Gl. en lo mes de agost 1718"**. Si en el cens anterior hi figuren els noms dels caps de família mentre la resta de persones hi són incloses amb les denominacions de "muller", "fills", "filles", etc., sense el seu nom, aquest segon cens ens permet d'identificar nominalment cadascun d'aquests altres membres de la família. Aquesta relació, però, és més limitada que l'anterior, ja que només recull les mullers de gent principal i d'ofici (inclosa, aquí sí, la gent de les Fonts i del Coll) i els seus fills i filles, cosa que fa palès el seu caràcter d'instrument fiscal. En endavant ens hi referirem com a "Cens de 1718".

3). 1720, agost. **"Relació individual de tots los habitants de la Vila de Olot, feta als 31 de agost 1720"**. El títol és enganyós, ja que, de fet, no recull pas "tots els habitants" d'Olot, sinó només els caps de família -i encara no pas tots-, els fills varons i el personal masculí de la casa major d'edat (o, en cas que aquests homes fossin difunts, el nom de la vídua). En endavant ens hi referirem com a "Cens d'agost de 1720".

4). 1720, novembre. **"Relació de las personas que componen la**

2. Arxiu Municipal d'Olot (en endavant 1720", carta de l'11 d'octubre de 1717. A.M.O.), "Correspondència 1716-

vila de Olot, ab distincció de los que se han ausentat, mort y vingut desde lo any 1716 que se donaren las respuestas gls. fins lo dia present”.

Al final hi ha la signatura dels regidors de l'Ajuntament d'Olot, que daten aquesta relació el dia 26 de novembre de 1720. És el cens de població al qual dedicarem més atenció en aquest present article; en allò que es refereix a les professions que hi apareixen ja fou objecte d'anàlisi per part de Ricard Jordà⁽³⁾. També aquí el contingut és parcial respecte al que promet el títol, ja que només hi consten els homes i els nens, amb total exclusió de vídues, dones i nenes malgrat que es presenta com una revisió del de 1716, on sí que hi figuraven. A diferència dels anteriors, on no hi ha cap apartat i on els veïns són relacionats aparentment sense un ordre definit, en aquest cens la gent hi és agrupada temàticament segons aquests títols:

1. **“Cavallers”. “Drs. en lleys y en medicina”, “notaris”, “apothecaris”, “cirurgians” i “adroguers”** (Fols. 2r - 3v).

2. **“Tots los officis de dita vila”** (Fols. 3v - 8v).

3. **“Estudiants”** (Fols. 9r - 10r).

4. **“Pagesos propietaris y masovers”** (Fols. 12r - 13r).

5. **“Fills de pagesos, masovers y dels que tenen arts”** (Fols. 13r - 15v).

6. **“Jornalers que solament viuhen de jornal”** (Fols. 16r - 23r).

7. **“Fills de jornalers”** (Fols. 23r - 23v).

8. **“Pobres de solemnidad, inutils que solamt. viuhen de limosna”** (Fols. 24r - 28r).

9. **“Niños que no arriban a 14 as. (anys)”** (Fols. 26v - 31v).

10. **“Relació dels que han vingut a viurer en la villa de Olot desde lo any 1716 que sedonaren las respuestas gls. (generals), que no van desobre, o antes continuats”** (Fol. 35r - v).

11. **“Relació de los que se han ausentat y mort desde lo any 1716 que se donaren las respuestas generales fins lo dia pnt.”** (Els absents, fols. 35v - 47r, i els difunts, fols. 50r - 54v).

12. **“Relació del bestiar se ha trobat en la vila de Olot y dins de ella”** (56r - 58r).

3. Ricard JORDÀ. *Població i riquesa a Olot fa dos segles i mig*. “Annals del Patronat

d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 1980-1981”, Olot, 1982, pàgs. 125-130.

S'ha de fer notar que els encapçalaments precedents havien estat escrits primer en castellà, seguint un formulari prèviament marcat, i tot seguit foren catalanitzats tal i com els acabem de transcriure. En endavant ens hi referirem com el "cens de novembre de 1720".

2.- La reconstrucció de famílies

El llistat de les persones no segueix pas el mateix ordre en els censos inventaritis -del darrer que hem esmentat ja n'hem indicat la forma com està confegit-, cosa que complica la relació entre aquests tres textos. Habitualment aquest tipus de censos es feien per carrers, però era fàcil que d'un any per l'altre hi hagués variacions, que no se seguís estrictament el mateix ordre de les cases o que a mig fer un carrer es passés a un de transversal, abans de continuar més endavant el que s'estava fent. Abans, doncs, de treballar amb aquestes quatre relacions ha calgut elaborar un índex alfabètic i de correlació entre les dades que aporten cadascuna per tal que poguessin ser plenament útils per veure la perspectiva del període de 1716 a 1720. Això permet de reconstruir en gran part les famílies olotines d'aquells anys, una base de dades clarificadora per endinsar-se en el món dels protagonistes concrets de la vida olotina de la primera meitat del segle XVIII.

A tall d'exemple vegem, a l'atzar, un parell d'aquestes reconstruccions familiars fetes a partir de l'extracció i la sistematització de les dades d'aquestes relacions de població:

a) MIQUEL MOLINER, sastre:

1. 1716: "**Miquel Moliner sastre 45 (anys) cap de familia, se compon de sa muller 36 (anys) y tres fills un de tretze anys y los altres (al marge: de 10 años y lo altre de 6 a) son infants, y una filla infanta 4 a. y un germa fadri que passa de vint y sinch anys**".

2. 1718: "**Thereza muller de Miquel Moliner jornalier de edat de 38 años: Miquel llur fill de edat de 8 años: Francisca llur fill de edat de 5 anys**".

3. 1720, agost: "**Miquel Moliner sastre y Juan son fill**".

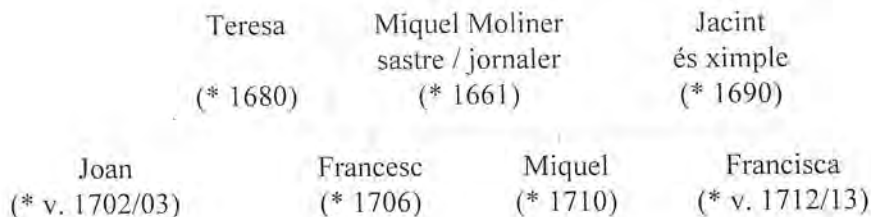
4. 1720, novembre: "**Miquel Moliner ana per sastre y vuy es jornalier, 49 (anys) (fol. 17v); Francesch Moliner fill de Miquel Moliner**

sastre, 14 (anys) (estudiant, fol. 9r); **Juan Moliner fill de Miquel Moliner sastre se entra en la religio capuchina als 12 de 7bre** (setembre) 1720, 18 (anys) (absents, fol. 37v); **Hyacintho Moliner germa de Miquel Moliner es mentecapto. 30 (anys)**" (absents, fol. 37v).

D'on resulta la corresponent fitxa (**Quadre núm. 1**), recordant que el cens de 1718 conté només dones, nens i nenes, i que el de novembre de 1720 només homes i nens.

Quadre núm. 1. Sistematització familiar de dades. Exemple a)			
MOLINER, Miquel			
1716	1718	1720, agost	1720, nov.
Miquel Moliner, sastre, 45 anys	Miquel Moliner, jornal·ler	Miquel Moliner, sastre	49 anys. "Vuy es jornal·ler"
muller, 36	Theresa, 38 anys	---	
fill, 13	---	Joan, son fill	Joan, 18 anys. És caputxi
fill, 10	---		Francese, 14 anys. Estudiant
fill, 6	Miquel, 8 anys		---
filla, 4	Francisca, 5 anys		---
germà, 25	---		Jacint, 30 anys. És ximple.

Aquestes dades poden quedar expressades a través d'un arbre genealògic:

(**MIQUEL PUIG I REIXACH**)

b) JOSEP CASAS, traginer:

1). 1716: “Joseph Casas traginer 50 (anys), cap de familia se compon de sa muller 48, nora 26, dos fills (al marge: lo un te 30 a.) y altre de desavuyt anys y duas fillas la una 10 y altre 8 y una neta 4 y una neboda de quinse anys y un net de un any”.

2). 1718: “Sabina muller de Joseph Casas major de dies treginer de edat de 50 as. Madalena de edat de 12 as. Maria de edat de 10 as. Rosa muller de Joseph Casas treginer menor de dies de edat de 28 as. Joan de edat de 3 as. llur fill. Sabina llur filla de edat de 6 as.”

3). 1720, agost: “Joseph Casas treginer. Joseph son fill”

4). 1720, novembre: “Joseph Casas treginer fill del q Joseph Casas treginer 35” (Fol. 6r). “Joseph Casas treginer morí a 18 novembre 1720” (Fol. 51 v). “Geronim Casas fill de Joseph Casas treginer morí soldat del Regiment de Tarragona en Cecilia. 24 (anys)” (Fol. 51v). “Joan Casas 6 (anys)” (Fol. 30 r).

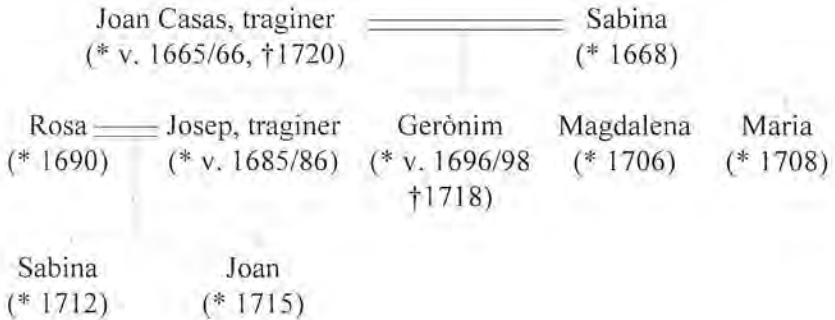
El quadre núm. 2 sistematitza aquestes dades en forma de fitxa:

Quadre núm. 2. Sistematització familiar de dades. Exemple b)

CASAS, Joan. CASAS, Josep

1716		1718		1720, agost	1720, nov.
Joan Casas, traginer	50 anys	Joan Casas, major		Joan Casas, traginer	† (Difunt)
muller	48	Sabina,	50 anys	—	
fill	30	---		Josep, son fill	Josep, traginer, 35 anys
fill	18	---			† Geronim (difunt), 24 anys
filla	10	Magdalena,	12 anys		---
filla	8	Maria,	10		---
nora	26	Rosa, esposa de			
		Josep C., menor	28		---
net	1	Joan,	3 anys		Joan,
neta	4	Sabina,	6		6 anys
neboda	15				

També, si es vol, fàcilment es pot passar a forma de quadre genealògic, que per a segons quines consultes pot resultar més útil:

No és pas estrany que hi hagi fluctuacions en algunes edats, ja que no sempre hi havia llavors la pruija que tenim actualment per l'exactitud. Per altra banda també cal tenir present el desfasament que pot haver-hi segons la data que es fa el recompte dels anys: segons si aquests s'han ja complert o s'han de complir durant el que resta d'any en curs. No obstant, si en algun cas concret calgués una major precisió una consulta als llibres sacramentals a partir de l'orientació que ens donen aquests censos solucionaria el cas.

II. EL NOMBRE D'HABITANTS D'OLOT (1716 - 1720)

1.- Els habitants d'Olot el 1716

En ocasió del nostre article sobre el cens de 1716, publicat l'any 1988, acceptàvem la xifra de 4.350 com la que correspondria al nombre d'habitants que llavors tenia Olot, molt superior a la xifra que habitualment s'atribueix a la nostra població en les publicacions que fan al cas. Fonamentàvem la validesa dels 4.350 habitants el 1716 amb una de les respostes elaborades per uns comissionats de l'Ajuntament olotí el 1716 a

instàncies de l'Intendent General de Catalunya, Josep Patiño. Segons aquest text⁽⁴⁾ la població la componien 852 famílies, amb un total de 2.694 "persones de comunió" o adults, 860 minyons i 796 minyones, que fan els més de quatre mil habitants indicats.

El recompte del cens olotí de 1716, un cens exhaustiu on apareix tothom, inclosos els mossos, les criades, les vídues que vivien soles, etc., ens donava la xifra de 4.270 habitants, i atribuïem la diferència fins a la xifra aportada pel qüestionari esmentat al fet que en el cens de 1716 no hi figuren les comunitats de preveres i de religiosos d'Olot, que totalitzaven més de vuitanta individus. En aquest punt ens hem de rectificar a l'alça, ja que, com hem dit anteriorment, els que manquen en aquest cens de 1716 són els pagesos de les parròquies de Sant Cristòfol les Fonts i de Sant Andreu del Coll, que en canvi sí que consten en els censos de 1720. Tot i això, és clar, continua essent real l'absència en el cens dels expressats clergat i religiosos. Si els afegim a la xifra de 4.350 habitants resulta una població per a Olot, el 1716, superior als quatre mil quatre-cents habitants.

Situant-nos per un moment en el conjunt dels fogatges de població que hi ha per a Catalunya els primers decennis del segle XVIII, la xifra dels 4.350 habitants d'Olot el 1716 queda lluny de la dels 2.627 que hom sol citar per a Olot el 1718, i que sembla molt pròxima a les 2.694 "persones de comunió" de què es parlava en el qüestionari tramès pel consistori olotí a Josep Patiño. De fet quan Josep Iglesias publicà, el 1974, les "estadístiques de població en el primer vicenni del segle XVIII", ja advertí⁽⁵⁾ que en el fogatge "Cataluña numerada en sos termes, en ses cases y personas", que ell data el 1716, en la informació de les primeres poblacions de les vegueries de Barcelona algú havia escrit a l'original, després del nombre d'habitants d'Alella, Argentona, Barcelona i Badalona, l'aclariment "de 14 años en

4. *Respostas generales presentadas per la universitat de la vila y terme de Olot, sobre las preguntas donadas per part del Ille. Señor Dn. Joseph Patiño Intendent Gl. del Exerçit y Principat de Cathalunya*. A.M.O., lligall "Ordres, discursos, nomenaments, ss. XVIII-XIX".

5. Josep IGLESIAS, *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1974, vol. III, pàg. 1083.

amunt". S'ha de tenir present que la xifra de 668 cases i 2.627 "persones" (no pas habitants) per a Olot que tant s'ha divulgat, procedeix del manuscrit "Noticia del Principado de Cataluña dividido en corregimientos, etc", que Pierre Vilar datà el 1718 i Josep Iglesias el 1719; i bé, aquest nombre de persones que s'hi dona per a Olot coincideix exactament amb el que figura en l'esmentat fogatge "Cataluña numerada en sos termes, etc.", atribuït al 1716, l'any del nostre primer cens olotí d'aquest període i de les respostes de l'Ajuntament olotí a Josep Patiño, que inequívocament asseguren per a Olot una població superior als quatre mil quatre-cents habitants. Una població, doncs, que a falta de major precisió concretem en els 4.350 habitants que donen les respostes, dels quals 2.694 eren persones "de comunió".

2.- El nombre d'habitants el 1720: les dades del cens

És a la llum d'aquestes darreres xifres que hem d'examinar el nombre d'habitants d'Olot en la revisió del cens olotí feta el novembre de 1720, text en el qual ens centrarem a partir d'ara.

El recompte dels olotins que consten en aquest document el va fer el seu propi redactor, o redactors, a l'acabament del cens (Fol 58v): **"En el present codern o relacio de personas se troban 852 personas entre las quals hi ha 5 cavallers, 14 militars o gaudints entre Drs. en lleys y Drs. en medicina, 25 artistas, 215 de tots officis, 55 propietaris y masovers, 94 fills de tots los referits que passen de 14 anys: 275 jornalers, 27 fills de jornalers, 8 de tots officis y 4 jornalers que han vingut desde lo any 1716 fins lo dia present, 130 pobres solemnes, dels quals ni ha 112 que passen de 60 años, ço es, 1 cavaller, 6 militars, 5 artistas, 42 de tots officis, 11 propietaris y masovers, 27 jornalers y 20 pobres solemnes. A mes de los referits hi ha 60 estudiants, 310 minyons que no arriban a 14 as. (anys)".** És a dir, admetent aquestes xifres, tot i que hi ha algun error en el recompte de cada estat, tindriem 852 adults, 60 estudiants i 310 minyons, que farien un total de 1.222 censats.

No ens podem pas precipitar a pensar que aquesta era la població olotina masculina per al 1720 i deduir d'aquí que el total d'habitants ratllaria els tres mil. Si això fos cert -i pensem que no- en només els quatre anys que van de 1716 a 1720 la població olotina hauria disminuït en més d'un trenta

per cent, un fet sorprenent de difícil explicació en aquells anys concrets en què no s'adverteix pas l'acció de cap incidència tan negativa sobre els habitants d'Olot.

D'entrada, la perspectiva amb què es fa el cens de novembre de 1720 és ben diferent de la que es tenia en la redacció del de 1716. Llavors s'estava als inicis de l'aplicació de l'impost del cadastre (es faria per primer cop el 1717), i les autoritats olotines actuaven sense prevenció, amb un estricte desig de fer les coses al millor possible. I, de fet, aquell primer cens se'ns mostra fet amb precisió i amb intencionalitat exhaustiva, casa per casa, sense deixar de consignar-hi ningú. Ara, en canvi, quatre anys més tard, la situació és diferent perquè s'ha viscut prou dolorosament l'experiència de la càrrega que aquest impost, basat en aquells censos, suposava per a la població. A l'any següent d'haver-se fet el cens de 1716 els regidors quedaren esverats pel cop que la contribució assignada de 84.881 rals d'ardit de real i personal donava als olotins: **“ha causada gran admiracio tant excessiva tatxa. Y haventse premeditat aquell se ha resolt enviar sindich en Bar.na pera que fasse las representacions necessarias al Sr. Intendent Gl. y a qui convinga pera veurer sis pora minorar dita excessiva tatxa”**⁽⁶⁾. L'endemà mateix ja resultava que l'Ajuntament havia trobat, ves per on, **“error de compte en algunas partidas de dit catastro”**⁽⁷⁾. Si hi afegim que el període de 1716 a 1720 havia estat per a tot Catalunya, i també per a Olot, de convulsió i de dificultats, no és estrany que la revisió del cens el 1720 fos presidida per una certa prevenció, no exempta, a més, d'errors o descuresances motivades perquè no hi hagué aquell neguit per no deixar-se ningú, per repassar-ho tot, que sí trobàvem el 1716. El fet que la revisió de 1720 es fes agrupant la població per oficis i condicions, mentre que l'anterior, la que s'actualitzava, era per carrers i famílies, propiciaria també que les coses no resultessin de tanta exactitud.

6. A.M.O., *Actes municipals*, “Manual 1716-1719”, sessió del 23 de geners de 1717.

7. A.M.O., *Ibidem*, sessió del dia 24 de gener de 1717.

3.- Revisió d'aquestes dades

Mirem de concretar una mica més. Tornem a repetir que el cens de novembre de 1720 vol ser una revisió del de 1716, amb indicació dels caps de família que continuaven a Olot, dels que havien mort, dels que havien marxat de la població, i dels nous nadius. Doncs bé, en el cens de 1716 hi ha prop d'una setantena de caps de família -sense comptar les que són vídues- que no apareixen en cap dels apartats que contempla el cens de novembre de 1720. És a dir, d'acord amb aquest cens no continuarien a Olot però tampoc no se n'haurien anat a viure a fora ni s'haurien mort. Es crea, així, una situació prou incomprensible. D'aquests dels quals ara, el 1720, s'ha perdut la referència, gairebé la meitat eren, el 1716, de condició "pobres solemnes" o "bracers", mentre que la resta o bé no consta o bé feia diferents oficis, la majoria jornalers amb alguna excepció qualificada.

Aquests casos d'error o d'omissió (negligent o motivada) introduïrien només matisos que no són pas suficients per explicar la diferència de població entre els censos de 1716 i del novembre de 1720. La comparació de les freqüències d'edat entre un i altre cens ens aporta molta més llum sobre com hem d'interpretar la dada de població del cens de novembre de 1720 i amb quines precaucions l'hauríem d'utilitzar. Així tenim, per a la població masculina, la següent taula de freqüència d'edats:

	Cens de 1716	Cens de novembre de 1720
80 o més anys	4	4
de 70 a 79 anys	23	33
de 60 a 69 anys	70	74
de 50 a 59 anys	152	151
de 40 a 49 anys	218	218
de 30 a 39 anys	287	217
de 20 a 29 anys	218	118
de 10 a 19 anys	443	176
menys de 10 anys	591	235
indeterminats	57	---

En aquesta taula és fàcil observar com hi ha una gairebé exacta concordança, entre 1716 i 1720, en el nombre d'olotins varons de quaranta anys en amunt. Les defuncions i les absències s'han anat compensant amb l'accés biològic de joves generacions als trams superiors, que ens dóna unes xifres idèntiques, o gairebé, amb una tendència a l'envelliment a partir dels 60 anys. Però la situació canvia radicalment de quaranta anys en avall; és per tant aquí on hem de cercar resposta a si el cens de novembre de 1720 recull realment tota la població o si, en cas contrari, la xifra que ens aporta ha d'ésser interpretada.

4.- La població infantil i juvenil

Començant per la població infantil, de menys de 14 anys, hem de dir que el cens de novembre de 1720 és extremadament parcial i que, per tant, no podem basar-hi xifres totals de població olotina d'aquell any. La llista que hi ha als fulls 29 v - 31 v, "Niños que no arriban a 14 as.", té l'inconvenient que no indica de qui són fills; però si s'examina acuradament es descobreix que la relació de nens està feta seguint el mateix ordre amb què figuren llurs pares en el cens d'agost de 1720, aquell que només conté els caps de família. Per tant pren aquest cens com a base. Ara recordem que en aquesta relació d'agost de 1720 no hi van ser inclosos ni els pagesos - amb alguna excepció- ni els que llavors tenien la condició de "pobres solemnes", la qual cosa resta, per tant, un bon nombre de minyons a la llista del novembre del mateix any, en la qual tots els que hi figuren són fills majoritàriament de gent que en el cens d'agost són d'ofici, principalment paraires (trenta-sis pares), blanquers (vint-i-tres), sabaters (catorze), traginers (tretze), ferrers (dotze), sastres (dotze) i corders (dotze). Destaca també que, en canvi, són una minoria els pares que tenen com a ofici el de bracer (només vuit) i jornalер (també només vuit), en contrast amb els respectius nombres que hi havia d'aquestes famílies.

D'infants, doncs, n'hi havia molts més dels que es recullen en el cens del novembre de 1720. Això no només pot afirmar-se perquè es detecten llacunes en el corresponent apartat d'aquest cens, sinó que també ens ho fan dir consideracions demogràfiques externes a aquest instrument arxivístic:

efectivament, si acceptéssim les dades que ens dona ens trobaríem davant d'una població olotina amb un perfil d'edats increïblement pròxim a les actuals poblacions desenvolupades i molt lluny del que correspon a les societats de l'antic règim. Si de la població que hi havia el 1716 s'hagués passat realment a la que sembla desprendre's del cens del novembre de 1720, hi hauria d'haver hagut a Olot alguna causa gravíssima que ho justificués, com ara alguna epidèmia d'especial virulència contra la població infantil, de la que no hi ha realment cap mena de notícia. I, sobretot, si la població infantil fos la que el cens de novembre de 1720 voldria indicar-nos, hauria estat impossible que Olot experimentés les dècades successives el fort increment d'habitants que va tenir: només l'hauria pogut fer possible una massiva immigració, i si bé és cert que a Olot hi hagué nous nadius tampoc no consta pas que hi fossin amb les proporcions que les xifres de 1720 requeririen.

Dissortadament no és fins al 1735 quan s'inicia la sèrie de llibres d'albats dels registres sacramentals de la Parròquia de Sant Esteve d'Olot. Fins llavors no hi ha pas constància completa dels infants que morien, perquè no era pas habitual que assistissin preveres al seu enterrament i, per tant, no tenia interès registrar-los a efectes administratius de la parròquia. Sí que entre 1716 i 1720 trobem alguns albats en els llibres d'òbits, perquè corresponien a famílies en general benestants que volien donar a la sepultura del seu fill minyó un caràcter solemne; però atès el seu reduïdíssim nombre no són pas, de cap manera, significatius a l'hora d'esbrinar si aquells anys la mortalitat infantil va experimentar algun tipus de variació que pogués explicar la diferència de població que pressuposa el cens del novembre de 1720. De totes maneres, prenent les xifres d'albats dels llibres d'òbits com a referència orientativa⁽⁸⁾, no sembla pas advertir-s'hi res d'especial: entre 1711 i 1715 hi ha compresos 21 albats; de 1716 a 1720 són 33, i de 1721 a 1726 n'hi ha 40.

8. De l'Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot hem utilitzat els llibres de baptismes números 9 (1701-1712), 10 (1713-1723) i 11 (1723-1730), i el

"Llibre de funerals de la Isglesia de San Esteve de la Vila de Olot" nùm. 5 (1696-1735).

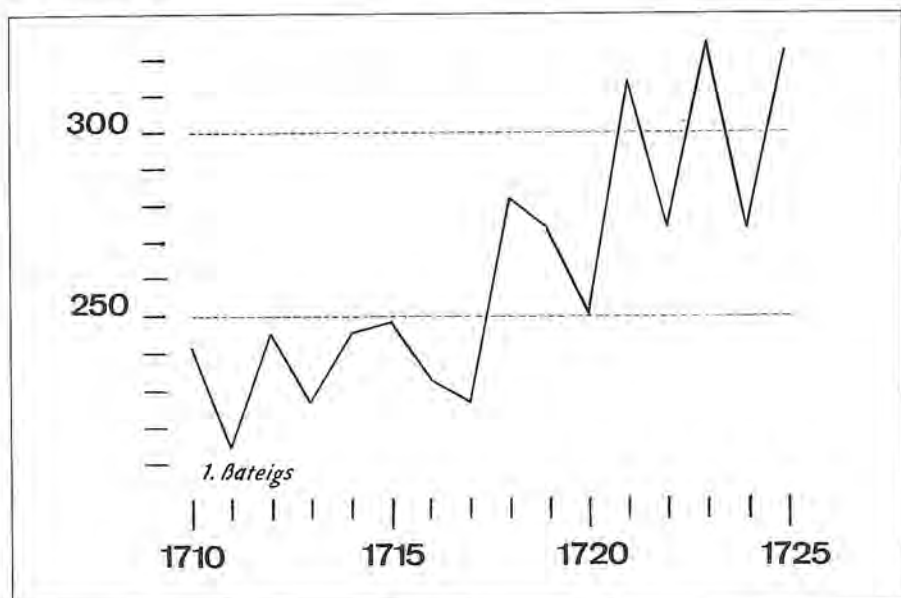
En canvi els llibres de baptismes de la mateixa parròquia de Sant Esteve d'Olot ens subministren referències més precises. En primer lloc la correlació entre el nombre de nens que figuren en els censos de 1716 i del novembre de 1720 i el nombre de baptismes que hi va haver els anys de naixement que es corresponen a llurs edats, ens corrobora que no podem acceptar fàcilment les dades sobre població infantil de 1720. Segons el cens de 1716 hi havia a Olot 763 infants d'un a sis anys, dels quals 373 eren nens i 390 eren nenes. Si mirem el nombre de baptismes que hi va haver de 1710 a 1715, anys del seu naixement, la xifra és de 1.420, per tant el nombre d'infants sobreviscuts havia estat del 53'7 per cent, i del 26'2 per cent si ens centrem només en els nois. En canvi segons el cens del novembre de 1720 els nois d'un a sis anys (les nenes no hi consten) serien 159, mentre que veiem que entre 1714 i 1719 hi havia hagut 1.205 baptismes; així, si donem la xifra de nens de 1720 com a vàlida només n'hauria sobreviscut el 10'5 per cent. Ja sabem que la mortalitat infantil era molt important, però costa de creure que només sobrevisqués aproximadament una cinquena part dels infants, si estenem la proporció a nens i nenes. En canvi la proporció que ens dóna el cens de 1716, en què sobreviuen la meitat dels infants, és perfectament ajustada.

Quedaria encara per pensar si no s'hauria pogut donar una dràstica baixada de la natalitat, però els registres sacramentals de la principal parròquia d'Olot cuiten prou a desmentir-ho. I és que, d'acord amb els llibres de baptismes de Sant Esteve d'Olot, precisament la natalitat va experimentar un impuls durant entre els anys 1716 i 1720, com prou bé indica el **gràfic núm. 1**.

Així, doncs, durant el període de temps que va entre els dos censos la natalitat a Olot no hauria sofert cap descens; ben al contrari, seria el moment d'arrencada del creixement de la població olotina el segle XVIII. Tot això no té cap ressò en el cens de 1720, per la qual cosa hem de considerar, un cop més, que les dades de població, especialment infantil, que ens dóna, són parcials, i que de cap manera no han de fer-nos pensar en una dràstica inflexió de la població olotina els anys que van de 1716 a 1720.

En el cas dels adolescents i dels joves, on la desproporció entre les xifres de 1720 i les de 1716 no són tan abismals, serien també d'aplicació

Gràfic núm. 1. Nombre de bateigs a la parròquia de Sant Esteve d'Olot, 1710 - 1725

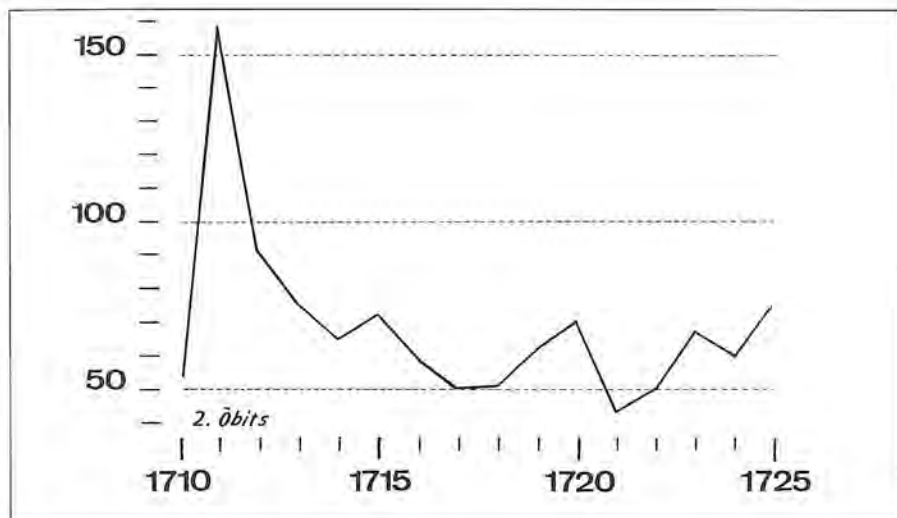

algunes de les consideracions fetes fins ara, si bé s'hi poden afegir algunes referències que permeten una lectura més matisada de les xifres. D'entrada, si repassem l'índex del cens del novembre de 1720 que hem donat més amunt, és fàcil advertir-hi que hi ha la relació dels fills majors de 14 anys dels pagesos, dels masovers, dels que tenen arts (fols 13r - 15v) i dels jornalers (fols 23r - 23v), mentre que no hi figuren els fills dels pobres de solemnitat, que, per tant, haurien quedat exclosos del recompte. Però examinant les altres fonts demogràfiques que tenim per a aquest període de la població olotina sí que no trobem, amb tota certesa, un increment significatiu de la mortalitat, sinó que veiem que es mantingué en els paràmetres cíclics habituals. Els llibres d'òbits de la parròquia de Sant Esteve, on sí figuren totes les defuncions d'olotins adults o "de comunió", són eloqüents. El **gràfic núm. 2** recull el nombre de difunts majors d'edat en els anys que considerem, un cop descomptats els albats que restaren inclosos en aquests registres.

(_____ **MIQUEL PUIG I REIXACH** _____)

Gràfic núm. 2. Nombre de defuncions (exclosos els albats) a la parròquia de Sant Esteve d'Olot, 1710 - 1725

És cert que fins ara ens hem centrat en la parròquia de Sant Esteve, i que aquesta no era pas l'única que abarcava els habitants del terme d'Olot.

Però la consideració de les dades de les altres parròquies, amb molt poc moviment demogràfic, no contradiu pas cap de les observacions anteriors. Es pot comprovar a través de les dades de la parròquia de Sant Cristòfol les Fonts⁽⁹⁾ (en els difunts s'han descomptat els albats):

	1712	1713	1714	1715	1716	1717	1718	1719	1720
Baptismes:	17	12	23	20	16	14	21	19	14
Defuncions:	8	2	6	4	4	3	4	4	11

9. Arxiu Parroquial de Sant Cristòfol les Fonts, "Llibre de batejats en la iglesia

de St. Christofol las Fonts. 1693-1792" i "Llibre d'Òbits. 1696-1789".

No ens consten les corresponents a la parròquia de Sant Andreu del Coll, però a la vista de les de les Fonts no sembla pas que poguessin distorsionar el que portem dit fins ara.

5.- Els factors migratoris.

Quan ens fixem en ls joves, a més del que acabem de dir ens cal tenir present un factor capaç de fer minvar la població d'aquestes edats, que és el dels "absents", és a dir, els olotins que per diverses raons no feien vida a Olot aquell mes de novembre de 1720. El cens d'aquesta data hi dedica tot un apartat, on es recullen 255 noms. D'aquests n'hem de treure vuit, que no eren pas fora d'Olot però que el compilador del cens inclogué aquí per causes especials: cinc d'ells són deficients físics o psíquics, i tres servien en el convent de caputxins d'Olot (un de mosso i dos en la "paraireria"). Per altra banda, de catorze dels absents s'indica que havien marxat "amb tota la seva família", i d'altres tres que ho havien fet amb el seu fill, amb dos fills i amb el seu germà, respectivament. Per tant, el nombre d'absents de totes les edats havia de superar el que s'hi indica.

Més endavant examinarem amb més deteniment aquest fet migratori. Ara ens n'interessa sobretot allò que pugui afectar el nombre d'olotins de 1720. Per grups i per edats, la distribució d'aquests noms queda expressada en el **quadre núm. 3:**

Quadre núm. 3. Olotins que han marxat de la població							
Edats (anys)	14/19	20/29	30/39	40/49	50/59	>60	Total
Viuen en altres llocs	35	40	13	12	9	4	113
Aprenents	7	1	-	-	-	-	8
Religiosos	9	1	-	-	-	-	10
A l'exèrcit	35	36	13	6	4	-	94
No se sap on són	6	4	4	-	1	1	16
Estudien a Cervera	6	-	-	-	-	-	6
Total	98	82	30	18	14	5	247

Ja veiem que el factor migratori carregava fonamentalment sobre els trams de població jove i que, certament, dóna raó de part del descens de població d'aquestes edats que veiem en el cens del novembre de 1720. Però només en part, perquè també el 1716 hi havia olotins fora de la vila, cercant millors maneres de viure en altres llocs, fent-hi d'aprenents, estudiant a Cervera, o servint l'exèrcit o en convents. Ara bé, sí que les dificultats dels anys 1717-1719 haurien accentuat aquest flux d'olotins que feien via cap a altres indrets. Això es veu especialment en el cas dels que són a les files de l'exèrcit: el cens del novembre de 1720 recull no només el nom de l'oloti que ha marxat de la població sinó també la data que ho féu, i segons aquestes la majoria dels que eren a l'exèrcit havien deixat Olot els anys 1719 i 1720, mentre que els que eren fora perquè s'havien establert en d'altres poblacions van anar marxant regularment entre 1717 i 1720, si bé es produí un progressiu augment de sortides aquest darrer any, possiblement perquè també eren més recents i, per tant, no s'escapaven pas a l'anotació del redactor del cens.

Per contra, el cens de 1720 només inclou dotze noms de nouvinguts o immigrants els darrers anys, una xifra que sembla un xic més petita del compte perquè en el mateix cens hi ha alguns noms -si bé pocs, s'ha de dir- que no apareixen pas en el cens de 1716 i que, per tant, també hauríem de considerar que corresponen a gent vinguda de fora. De la dotzena que recull el cens només un tenia menys de vint anys; quatre tenien entre vint i vint-i-nou anys, sis tenien de trenta a trenta-nou anys, i un era de quaranta-nou anys.

Realitzat tot aquest repàs que hem fet de les dades que ens aporta el cens del novembre de 1720, podem formular una primera conclusió dient que, malgrat que s'hi recull un nombre de població dràsticament inferior a la població olotina de 1716, no hi ha pas arguments per pensar que efectivament això fos així, tot i que es podria donar una lleugera tendència a la baixa en el sector de la població jove.

III. POBLACIÓ I CONJUNTURA

1.- Les dades sobre els oficis

La distribució i els encapçalaments dels diversos apartats del cens del novembre de 1720 esbossen d'entrada una visió estratificada de la societat olotina. Al capdamunt figuren els anomenats "cavallers", la petita noblesa local, que aplega els noms Vallgornera, Desprat, De Sala, Llopis i Morató, amb l'absència dels Trinxeria, que eren fora d'Olot. Vénen després els doctors en lleis (onze) i en medicina (tres), els notaris (cinc), els apotecaris (cinc), els cirurgians (set) i els adroguers (vuit). A continuació la gent d'ofici (dos-cents quinze) i els pagesos propietaris, masovers i moliners (cinquanta-cinc), és a dir, tota la població que tenia mitjans propis per viure, sense necessitat de dependre de ningú. Els segueixen els jornalers, o sia, els que **"solament viuhen de jornal"**, segons diu el corresponent encapçalament, alguns dels quals consten com a "bracers", amb l'aclariment que bracer **"es lo matex que jornal"**. La llista d'aquests suma 279, i no pas 275 com apareix en el recompte general que hi ha al darrer full del cens. Finalment hi ha els **"pobres de solemnitat, inútils que solament viuhen de limosna"**, que constitueixen un grup esgarriuosament nombrós de 129 famílies (i no pas 130, com també es diu en el recompte final). Si la definició que en dona l'encapçalament es correspon amb la realitat devien viure, en conseqüència, a costa de la caritat i dels altres compatriotes que podien viure dels seus negocis i treball. A tots aquests s'han d'afegir els nouvinguts a Olot els darrers anys, que figuren en una relació pròpia, separats dels anteriors, i que inclouen un adroguer, un fadrí cirurgià, un escriptent, quatre d'oficis diferents i quatre jornalers, a més d'un del qual no consta la professió.

Sintetitzant les dades que sobre professions hi ha en la relació de gent d'ofici (fols. 2v - 8v), de pagesos (fols. 12r - 13r) i de nouvinguts a Olot (fol. 35), queden els següents grups ordenats de major a menor importància numèrica:

1. Tèxtil: 36 paraires, 10 sastres, 6 teixidors, 6 passamaners, 3 barreters, 2 carders, 1 tintorer i 1 abaixador. Total, 65 caps de família.

2. Pagesos: 52 pagesos propietaris i masovers, dels quals 32 són de la parròquia de Sant Esteve, 5 de Sant Andreu del Coll i 15 de les Fonts. Hi ha també 5 moliners i 2 hortelans, que donen la suma de 59.

3. Pell: 23 adobadors, més 1 de nouvingut, 14 assaonadors, 3 sabaters i 3 corretgers, que fan un total de 44 caps de família.

4. Construcció: 10 fèrrers, 10 fusters, 4 mestres de cases i 2 serrallers, que totalitzen 26 noms.

5. Utilatge: 8 corders, 8 ollers, 6 basters, 4 courers, 3 calderers, 1 sadasser i 1 aguller nouvingut, que sumen 31 caps de família.

6. Transport: 25 traginers més 1 de nouvingut.

7. Arts: 4 argenters més 1 de nouvingut, 2 escultors, 1 daurador i 1 músic.

8. Altres oficis: 3 saboners, 1 escrivent, 1 botiguer (a més d'aquest hem de considerar també com a tals els adroguers i molts dels que tenien paraireria), 1 ensapador i 1 llequer.

No ens estendrem pas a glossar cadascun d'aquests grups, perquè la simple enumeració anterior aclareix prou quines eren les principals activitats econòmiques olotines el 1720, que no suposaven pas cap canvi notori respecte a la situació que hi havia el 1716. En canvi sí que cal destacar la mobilitat social que hi havia hagut entre els anys 1716 i 1720, i que el cens d'aquest darrer any recull en la llista de jornalers i de pobres solemnes, d'alguns dels quals aclareix que abans tenien ofici i que l'havien perdut. És el cas de 93 jornalers i 36 pobres solemnes d'aquest 1720, que havien exercit professions diverses (entenent com a tals el treball fet per compte propi) abans de veure's abocats a la seva situació actual, gens favorable.

I encara més: la llista de pobres solemnes anota 48 caps de família que abans eren jornalers i que, per tant, havien passat a no tenir cap mena de feina, ni tan sols per compte d'altri. En contrast amb aquesta situació, prou àmplia, de davallada socio-professional, resulta que només un que abans era jornalera ara tenia ofici de fuster, i que dos que abans eren pobres solemnes ara eren jornalers i podien viure del seu treball. La següent taula (**quadre núm. 4**) il·lustra prou bé les professions proporcionalment més castigades. Per poder realitzar una millor valoració, juntament amb el nombre dels oficis i dels que després d'haver-los exercit anteriorment ara són jornalers o pobres de solemnitat, tornem a repetir el nombre de caps de família que encara exercien l'ofici segons el cens del novembre de 1720. Això permet de veure millor l'impacte de la pèrdua d'aquells oficis en el conjunt de la professió:

Quadre núm. 4. Pèrdua de categoria sòcio-professional 1720

Ofici	Es mantenen en ell	Ho eren i ara són jornalers	Ho eren i ara són pobres solemnes
Paraires	36	11	9
Pagesos	52	15	2
Sastres	10	7	9
Ferrers	10	10	-
Sabaters	3	3	7
Corders	8	6	2
Blanquers	23	6	-
Traginers	25	4	2
Fusters	10	3	1
Altres oficis	-	28	4

El darrer apartat d'aquest quadre, "altres oficis", inclou els de passamaner, serraller, ensapador, baster, mestre de cases, hortala i d'altres amb només un sol cas de pèrdua d'ofici. Repassant aquestes xifres resulten remarcables els casos dels sastres i dels sabaters: els que havien deixat d'exercir com a tals sobrepassaven els que encara mantenien l'ofici. Destaquen també els ferrers, que igualen els nombres, i, per la seva significació, els paraires.

Cal parlar, doncs, d'una conjuntura desfavorable per a les activitats econòmiques d'Olot aquells anys 1716-1720. Bé és cert, però, que al darrera d'aquesta cura a llistar els qui havien perdut l'ofici s'hi podien amagar aquelles intencions de què parlàvem abans, de defugir la pressió fiscal que havia hagut de suportar Olot aquells anys. Perquè, certament, això fou una pràctica prou comuna a totes les poblacions catalanes, com sembla desprendre's del fet que, segons l'ordre impresa que comunicava als pobles

la imposició que els corresponia de pagar del cadastre per a 1720⁽¹⁰⁾, un cop examinades “**las relaciones de personas y ganados que se han remitido en este presente año**”, resultava “**por todas estas diligencias, que la imposicion decaeze en una crecidissima cantidad**”. Pel que fa a Olot, la quantitat a pagar pel personal havia passat de 49.755 rals el 1716 a només 22.905 el 1721, baixada que el reial erari pensava compensar augmentant un 24% el que, segons els papers, tocava de pagar a cada poble. Així Olot, que el 1716 contribuï amb 82.998 rals d'ardit, n'havia de pagar el 1721 un total de 70.535, que comprenien els 56.883 rals que corresponien pròpiament segons els barems del cadastre, més els 13.652 de l'esmentat augment.

Però això no vol pas dir que els motius que obligaven a ajustar al màxim les dades que sobre l'estat de la població presentava Olot a la hisenda, fossin fútils. Els anys forçosament no podien pas ser bons enmig de les tràgiques circumstàncies a què la política de Felip V havia portat el país, submergit en una guerra amb França de la qual Catalunya era escenari. Quan el 1717 el domer de Sant Esteve d'Olot obria un nou llibre de registre de matrimonis, l'encapçalava amb aquesta introducció: “**Se ha comensat de escriurer aquest pnt. llibre avuy die 10 de agost de 1717, any de grandissims treballs en Cathalunya**”. Uns feixucs que no havien fet més que començar i que s'allargarien fins a l'inici de 1720. No és estrany, doncs, que les dades que sobre oficis de la població olotina i la seva evolució conté el cens de novembre de 1720 apuntin cap a una situació que es perfila com a regressiva respecte a anys anteriors.

2.- Olotins que se'n van, i nouvinguts

Un dels apartats del cens del novembre de 1720 és, com hem indicat, la llista dels “absents”, dels que havien marxat d'Olot d'ençà l'anterior cens, el de 1716. Ja hem vist, en ocasió d'examinar la població juvenil olotina (supra, quadre núm. 3), els grups i la distribució d'edats d'aquestes persones que es trobaven fora d'Olot. Dels 247 qualificats d'“absents” el grup

10. *Ordre impresa (excepte el que es refereix específicament a Olot, que hi és afegit a mà) de Josep Pedrajas, Intendent General de Catalunya, Barcelona 28*

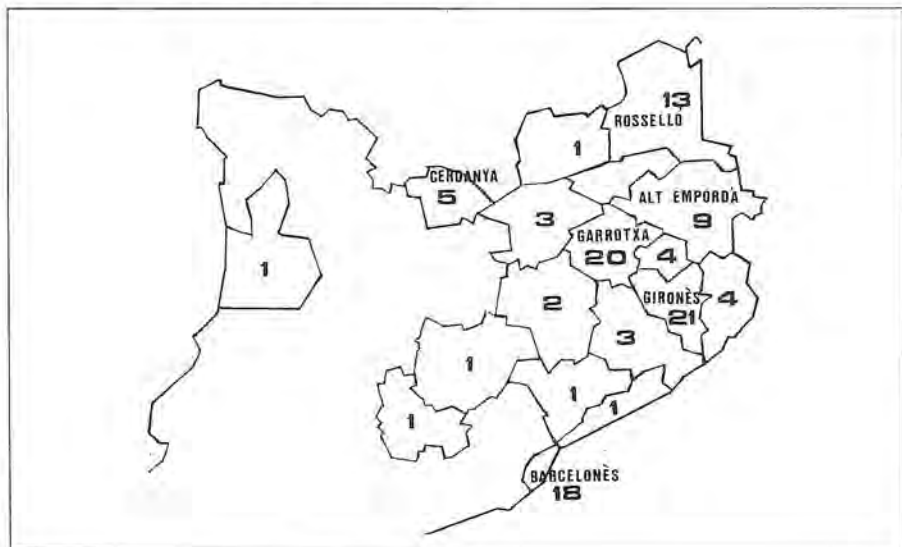
d'octubre de 1721. A.M.O., Caixa “Cadastre 1717-18/1735” plec “Ordres 1717-1725”.

més nombrós, gairebé la meitat, correspon als que havien passat a establir-se a d'altres llocs, seguit d'un altre gran grup, el dels olotins implicats en l'exèrcit i la milícia.

Centrant-nos ara en el primer grup, el **mapa** amb què acompanyem aquest paràgraf ens mostra sobre les actuals comarques catalanes la distribució dels 108 antics habitants d'Olot que aleshores residien concretament en altres poblacions catalanes. Cal advertir que en aquest grup hi hem inclòs també els aprenents, però que en canvi no hi ha ni els sis joves que estudiaven a Cervera ni els deu que havien ingressat a la vida religiosa. Tampoc, òbviament, aquells de qui no se sabia on paraven (catorze casos), o per a qui s'utilitzava expressions inconcretes, com ara "és a marina" o serveix "un guarda almalzen de grans", sense més.

Mapa de la distribució comarcal de la població olotina que s'havia establert en altres poblacions catalanes en el període 1716-1720

A través d'aquest mapa fàcilment s'adverteixen els principals pols d'atracció del moviment emigratori olotí:

a) La pròpia comarca, on són quinze les poblacions destinatàries de les vint persones que deixaren Olot, amb un lleu predomini de Batet, Embàs i la Vall de Bianya.

b) Les poblacions de Barcelona i Girona, que esdevenen els centres de major atractiu. A la primera hi van a parar els divuit olotins que en el mapa indiquem per a la comarca del Barcelonès, i a la segona n'hi van setze, a més de dos que viuen en el Pont Major i dos que són al Pla de Girona. El que manca per completar el total comarcal viu a Sant Julià de Ramis.

c) Un ampli arc a llevant de la Garrotxa i cap a les terres baixes i de marína, format per les comarques de la Selva, el Pla de l'Estany, el Baix i l'Alt Empordà i el Rosselló, aquesta darrera amb una significativa incidència. D'aquestes comarques, les poblacions on hi ha més gent provinent d'Olot són la Bisbal, amb dos, Banyoles, amb tres, i Figueres, amb sis.

d) Finalment la comarca de la Cerdanya, i la del Ripollès com a zona de pas cap a aquella, tot i que en aquest darrer cas dos dels que són a Camprodon hi viuen per la seva condició de criats de monjos del monestir.

La resta de comarques catalanes recull només un nombre residual de gent vinguda d'Olot: dos són a la ciutat de Vic i un a les poblacions de Manresa, Igualada, la Garriga, Arenys i, el més llunyà de tots, la Conca de Tremp.

A més dels reflectir en el mapa hi ha tretze olotins que havien marxat fora de Catalunya: tres a València, tres a Madrid, dos a l'Aragó, dos a França (a Montpeller i a Marsella), dos a Itàlia (un d'ells a Roma i de l'altre no se'n concreta res) i un a Portugal, d'on segurament era originari.

Una bona part d'aquests moviments de residència respon a causes que no tenen res d'excepcional, sinó que s'insereixen en el que és normal en la vida i el funcionament de qualsevol població de l'antic règim. Un cas ben clar és el dels aprenents, els joves que, mitjançant un contracte, es vinculaven a un mestre pràctic en l'ofici que volien aprendre, que els acollia a casa seva i de qui aprendrien durant uns anys el bon fer professional. D'aquests n'hi ha quatre a Girona, dos a Barcelona, un a Vic i un altre al Rosselló. Però també entren en el nombre de gent que ha deixat Olot tres aprenents que hi havia aquí i nou fadrins que treballaven també amb mestres

olotins i que ja haurien assolit un suficient coneixement de l'ofici com per poder-se reintegrar a llurs poblacions d'origen.

Altres responen a la mobilitat pròpia del mercat de treball. En aquest cas els afectats són els més dèbils professionalment, com ara els pagesos no propietaris, els mossos, els jornalers i els bracers, que són majoria en el reduït llistat de professions incloses amb els noms dels absents. Tot i que poca, hi ha també gent amb ofici qualificat, com ara un adroguer, que passa a Girona, i un passamaner, que se'n va a Itàlia. De ben pocs sabem de què treballaren en les seves noves poblacions: a Barcelona Esteve Llauró treballava de passamaner i Sebastià Ferrusola hi feia d'escrivent; a Camprodon els germans Farigola feien de criats de dos monjos; a Girona Francesc Romans servia a casa del vicari general; i Josep Bassols vivia a Madrid **"servint un bisbe"**. Tampoc no sorprèn que qui va a Roma sigui un prevere, mossèn Joan Font, fill d'un pareire olotí. Cas a part és el de Don Blas de Trinxeria, el qual, **"ab tota sa familia es a Monso per Governador"**.

Per a una altra part d'aquests olotins que passaven a establir-se a d'altres indrets hi hauria hagut importants motivacions d'índole més conjuntural. La manca d'altres censos sobre l'emigració olotina en anys diferents dels estudiats 1716-1720 no permet pas de poder establir-ho amb certesa, però les greus dificultats dels anys 1716-1720 més aviat ho fan creïble. Bé fa pensar el fet que hi hagi tanta gent a l'altra banda de la ratlla amb França, un nombre que encara podria ser més elevat si tenim en compte que d'un olotí que a l'hora de fer el cens era als Arcs, s'hi diu que abans havia estat a França. Una possible destinació, també, d'alguns dels que consten sense tenir notícies d'on paren. Si més no el saldo migratori és absolutament negatiu per a Olot, ja que en contrast amb el llarg centenar de gent que n'ha marxat (sense comptar els que són a l'exèrcit), el cens només registra dotze noms de gent que hagués vingut a viure a Olot des del 1716, procedent de poblacions diverses com ara Figueres, Sant Llorenç de Cerdans, Sant Feliu de Guíxols o altres indrets de la pròpia comarca.

3.- La contribució humana a la milícia

L'aportació de joves olotins a la milícia al llarg del període 1716-1720 és prou remarcable. Respon a les vicissituds del país, conseqüència de la política d'interessos patrimonials empresa per Felip V de la mà del seu primer ministre Alberoni. La relació d'olotins que són fora d'Olot perquè s'han incorporat a les diverses organitzacions militars, es correspon amb els dos moments més significatius d'aquesta política: les expedicions a Itàlia i la guerra amb França.

En primer lloc, en el cens del novembre de 1720 figuren els que partiren cap a Sicília l'estiu de 1718, en la segona de les expedicions de conquesta que s'organitzaren cap a Itàlia per tal de recuperar les possessions que havien estat de la corona espanyola i que s'havien perdut amb motiu dels tractats internacionals a què s'arribà després de la Guerra de Successió. Ja l'any anterior, l'estiu de 1717, hi havia hagut una primera expedició, coronada per l'èxit, per recuperar per la força Sardenya. En aquesta primera expedició només hi consta un olotí participant, del qual no sabem el nom perquè hi ve consignat (fol. 37 r°) amb l'expressió **“un criat de Thomas Cols. pages. sen ana en lo embarch de Serdenya”**. Tenia 24 anys, i el 1720 no sembla pas que se sabés què se n'havia fet. Per això consta com a absent. Possiblement hi varen anar també altres olotins, inclosos sota algun altre epígraf del cens del novembre de 1720 que es correspondria més amb la seva situació actual, tres anys després d'aquella expedició.

En canvi, en la mobilització a què fou sotmès el país per disposar de gent per ocupar Sicília, el 1718, la presència olotina reflectida explícitament en el cens s'eleva a deu noms, dels tres quals (Ignasi Tubau, Esteve Sagasta i Anton Prat, de 20, 30 i 20 anys respectivament) figuren en la relació d'absents amb la indicació que havien partit d'Olot **“en lo embarch se feu a Cecilia”**. Els altres set, dissortadament, els hem de trobar en la relació d'olotins difunts, car trobaren la mort en aquelles llunyanes terres, a molts dies de navegació (ells, que eren gent de muntanya!), en defensa d'uns interessos que no eren pas els seus. Són Ignasi Gapean, Joan Coll, Rafel Germà, Matheu Curós, Joan Vilar i Xartell, Pere Ribas i Geroni Casas. El darrer d'aquests era del Regiment de Tarragona, al qual pertanyien també altres olotins de la relació d'absents. No hem de descartar, per tant, que

algun d'aquests o d'algun dels nombrosos altres regiments que consten en el cens haguessin participat també en aquella expedició.

El segon gran moment d'incorporació d'olotins a l'exèrcit fou el 1719, quan França envaí el nord de Catalunya -inclosa la Garrotxa- i el país es mïgpartí entre els que feien costat a l'invasor com a forma de sostreure's a la nova monarquia borbònica, i els que, per opció o per força, combateren a favor de Felip V.

Pel que fa als primers, en el cens hi ha la llista de catorze olotins incorporats als fusellers de França i que el novembre de 1720 no havien pas pogut retornar a Olot, sinó que, com s'indica d'algun d'ells, romanien establerts al Rosselló. La data de la seva partença, en el cas de vint d'ells en què sí consta, oscil.la entre el febrer i el setembre de 1719, especialment durant els mesos d'estiu. Recordem que Olot estigué a mans de les tropes franceses i antifelipistes a partir del juny d'aquell any i fins al gener següent, quan el retorn a la normalitat suposà diverses penes de mort executades públicament a les forques del Firal⁽¹¹⁾. Dos apuntaments dels registres parroquials de defuncions donen fe de l'assalt a la caserna d'Olot, d'obediència felipista, ja que en aquella ocasió hi perderen la vida dos homes, un d'ells de Santa Pau, que morí "**sens rebre los Sag.nts. porque mori de una escopetada avent vingut los fusilles de frança a pendre la gent del Cortel avia en Olot**", i l'altre un clavetaire de Ripoll, que "**era fusiller de frança**" i que "**mori en ocasio que los francesos prengueren la guarnició de Olot**". Amb la referència a la passada Guerra de Successió, els catorze olotins fusellers de França representarien el sector austriacista de la població que aprofitava l'ocasió per apartar-se de l'obediència a Felip V. Les memòries que escrigué Sebastià Casanovas, un pagès de Palau-Saverdera, a l'Empordà, poden il.lustrar-nos sobre els mecanismes que empenyeren aquests homes a combatre en el bàndol francès⁽¹²⁾. Segons aquest text l'any 1719, havent alçat Joan Barceló, el Carrasclat, un exèrcit contra Felip V,

11. Vegi's Joaquim DANÉS, *Història d'Olot*, Vol. VII, pàgs. 1179-1183, i Ricard JORDÀ, *L'11 de setembre*, "La Comarca d'Olot" núm. 525 (31 d'agost de 1989), pàg. 43.

12. Sebastià CASANOVAS i CANUT, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*. Edició a cura de Jordi Geli i Maria Àngels Anglada. Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1978, pàgs. 63-64.

aquest **“demanà tots los que abian servit a Carlos Tercer (és a dir, l’Arxiduc Carles d’Àustria) y li eran estat contraris. Com lo sobra dit mon para era un de aquests, se agé de guardar molt de temps, fugint de una part a altra perquè no lo agafecen”**. Al final el seu pare va ser empresonat i obligat a fer de soldat. Però decidí de passar a França, ja que el volien tornar a empresonar perquè **“los era estat tant contrari”**. Un cop a França acabà aviat els diners de què disposava **“y al últim asentà plaça de fusiller y li daran plasa de tinent, però dins curt temps lo reformaran”**. Retornant a la llista d’olotins que encara el 1720 figuren com a fusellers de França, també un d’ells, Sebastià Planella, hi tingué el càrrec de tinent. Dos més, Miquel Cuderch i Rafel Planella, foren capitans.

Molt més nombrosos són els olotins que en el cens del novembre de 1720 figuren com a pertanyents a les forces borbòniques. La major part també s’hi havia incorporat aquell any 1719 i el mateix 1720. En primer lloc hi ha els olotins que, en nombre de deu, són simplement “fusellers d’Hespanya” (sic), unes forces irregulars -tot i que aquesta denominació també la trobem en alguns dels altres olotins que estan enquadrats en les forces regulars- creades per les autoritats del Principat per prevenir de fer front a la que s’endevinava imminent ocupació de Catalunya per les tropes franceses. Però el major contingent d’olotins implicats en la milícia el trobem formant part dels nombrosos regiments organitzats aquells anys. El cens del novembre de 1720 encara en recull un total de seixanta-sis, dels quals vuit són en el Regiment de Barcelona, set en el de Sagunt, sis en el de Tarragona (un d’ells, recordem-ho, mort a Sicília) i cinc en cadascun dels regiments d’Algarve, de Don Ambrós Roquer, de Badua i de Lisboa. La resta, fins al total indicat, es reparteix en una llarga llista d’altres regiments, dels quals destaquen, per la seva referència decididament borbònica, els que comandaven Josep Grimau, Bernardí Marimon i Pou de Jafra, el darrer dels quals denunciaria posteriorment les autoritats olotines de connivència amb els que ocuparen la vila el 1719⁽¹³⁾.

És difícil de respondre a la pregunta sobre què portà concretament tots aquests olotins a l’exèrcit i a l’alineament en un o altre bàndol: si els

13. Joan MERCADER, *Els Capitans Generals, Barcelona, Vicens Vives,*

pàgs. 87-88, nota 84.

sentiments polítics, les seqüeles de l'anterior guerra, l'allistament forçat o la necessitat d'aventurar la vida per nous camins. Si ens atenem a les professions dels noranta noms que hi ha entre fusellers de França i tropes governamentals, sembla que potser hi hauríem de cercar més les darreres raons que no pas les primeres, ja que seixanta-sis d'aquests olotins eren, ells o llurs familiars més pròxims, jornalers, bracers, mossos de pagès, pobres solemnes o fills de vídua. Només cinc dels catorze fusellers de França eren gent d'ofici, i encara d'aquests quatre eren fills de pare difunt, traspasat aquells anys. Pel que fa als que figuraren a l'exèrcit espanyol, els d'oficis diversos són només dinou, dels quals també quatre eren fills de pare recentment difunt. Tots ells són predominantment gent jove: quaranta-tres tenen entre catorze i vint anys, i vint-i-vuit són d'edats compreses entre els vint-i-un i els trenta anys, de manera que els que no superen aquesta edat són un total de setanta-un, enfront de la resta de dinou soldats, les edats dels quals oscil.laven entre els trenta-un i els cinquanta-set anys que tenia el més veterà de tots ells, Joan Farreras, bracer que **"assenta plassa de fusiller de Hespanya en lo Regiment de Badua als 10 febrer 1719 y no ha tornat mes en la present vila"**.

És en el grup dels soldats borbònics que procedeixen de diversos oficis on podem trobar casos en què s'entreveuen motivacions polítiques en el servei a les armes. Així, els dos fills d'Anton Roquer, calderer, són en el regiment que comanda el seu oncle, Dn. Ambrós Roquer, i un d'ells, el gran, hi té el càrrec de capità. També crida l'atenció en aquest sentit Francisco Aldarete, gendre del doctor en lleis Francesc Figuerola, que és cap d'esquadra en el regiment de Sagunto. I alguna cosa pla deu haver-hi al darrera del fet que tres fills d'Isidre Collell, masover del Mas Collell, formin a les files borbòniques, un d'ells com a criat d'un oficial del Regiment de Lisboa. Però el cas més significatiu d'adhesió felipista és el de Dn. Blas de Trinxeria, que no hem pas comptabilitzat entre aquest llistat de soldats perquè ell en el cens consta com a absent d'Olot pel seu càrrec de governador de Montçó, després que el 6 de juliol de 1719 (per tant, plenament dins dels fets que ens ocupen) fos nomenat per Felip V mariscal de camp dels reials

exèrcits⁽¹⁴⁾. El sentir dels olotins no sembla pas, doncs, exclusiu de cap dels dos bàndols.

IV. CONCLUSIÓ

No hem pas esgotat tota la informació que el cens de novembre de 1720 pot proporcionar. Per exemple la llista -única en tot el segle XVIII- dels estudiants olotins que, per les edats, d'entre tretze i vint anys (amb l'excepcionalitat de dos de vint-i-tres anys i un de vint-i-nou), havien de correspondre als estudiants de gramàtica, l'ensenyament del qual estava confiat des de 1717 a mossèn Josep Marsillach. Segons el cens són seixanta-un, i pocs anys després, el 1723, quan es demanà que poguessin ser dos els mestres olotins, es justificava la petició dient que els alumnes eren una vuitantena. Altra cosa són els sis estudiants olotins a Cervera, l'única universitat catalana del segle XVIII, i que també aquest cens recull separatament dels anteriors estudiants.

En el present article ens hem centrat només en aquelles dades més directament relacionades amb la demografia olotina d'aquells anys. El seu repàs creiem que permet d'establir les següents conclusions:

En primer lloc volem insistir en la prudència amb què cal tractar aquest i els altres censos similars, perquè estan fets amb criteris que no sempre són els que nosaltres esperem trobar-hi. No tenir-ho en compte porta a donar com a vàlides una sèrie de dades i estadístiques de població que no s'ajusten pas a la situació real, en detriment del valor que podrien tenir les conclusions que se'n derivessin.

Això és especialment important pel que fa a la població olotina dels anys 1716-1720. Hem de recordar la xifra de 4.350 habitants el 1716, una xifra molt superior a la que es publica habitualment i que, fins i tot, es queda curta, perquè no hi és inclòs algun grup específic de població, com ara el clergat. Al llarg del període 1716-1720 no hi ha pas constància de cap caiguda del nombre d'habitants d'Olot, tot i que les dificultats d'aquells anys, amb el país sotmès a una guerra amb França que, de fet, era una guerra civil,

14. Esteve PALUZIE, *Olot, su comarca, sus extinguidos volcanes, etc.*, Barcelona, 1860, pàg. 201.

podrien portar momentàniament a una tendència a la baixa. En tot cas les perspectives demogràfiques que indiquen els registres sacramentals de les parròquies d'Olot donarien a aquesta conjuntura desfavorable un caràcter passatger.

Finalment hem de ressaltar el valor que tenen els censos de 1716-1720 presos en el seu conjunt, com hem vist al llarg de l'article i especialment en els exemples de la primera part. La conjuminació de tots aquests instruments arxivístics proporciona una eina de molta utilitat per als estudis demogràfics i d'història familiar, amb àmplies possibilitats d'enriquiment amb la incorporació de les dades que, de forma més particular, proporcionen altres instruments arxivístics d'indole parroquial, municipal i notarial.